

Таким чином, законодавча регламентація на рівні КПК України зазначених проблем забезпечує необхідну єдність кримінально-процесуальної діяльності за участю іноземців і достатнім чином гарантує оптимальний захист тих іноземців, які мають повний або обмежений імунітет від юрисдикції органів кримінального судочинства України. Подальший розвиток законодавства з цих питань, інтеграція України у світове співтовариство і підвищення професійної підготовки співробітників правоохоронних органів значно поліпшать ситуацію в цій сфері і приведуть до покращення ситуації в розкритті і профілактиці злочинів, вчинених іноземцями.

Список літератури: 1. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 04.02.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. 1994, № 23. Ст. 161. 2. Про біженців: Закон України від 21.06.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 2001, № 47. Ст. 250. 3. Тимченко Л. Д. Международное право: Учебник. Х., 1999. 4. Карпец И.И. Преступность: иллюзии и реальность. М., 1992. 5. Законодавство України з питань правоохоронної діяльності (Законо). Х., 2002. 6. Укази Президента України. К., 1997. Т.1. 7. Действующее международное право. М., 1996. Т.1. 8. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30.06.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 35. Ст. 360. 9. Офіційний вісник України. 2002, № 21. Ст. 1052. 10. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах. Х., 2000. 11. Офіційний вісник України. 2000, № 47. Ст. 2045.

Надійшла до редколегії 09.03.04

Р.М. Тучак, М.М. Фролов

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ПОРЯДКУ ПОВТОРНОЇ КАСАЦІЇ

Актуальність дослідження способів та форм перегляду судових рішень визначена насамперед тим, що шлях, який пройшла Україна за час свого незалежного, суверенного становлення, свідчить про прагнення до розбудови системи правових гарантій захисту прав особи та громадян нашої держави.

Серед відомих вітчизняному законодавству форм захисту найбільш значне місце посідає судовий спосіб захисту прав та інтересів громадян та організацій. Однак, як зазначає проф. В.В. Комаров, панування тривалий час у суспільстві патерналістсько-єтатичних вчень призвели до зниження рівня захисту прав особи, в тому числі і в судовому порядку [1]. Назріла необхідність змін у підходах до визначення системи та структури сучасної системи судочинства. Початок реформування у судовій системі пов'язується з Концепцією судово-правової реформи, схваленої Верховною Радою України 28 квітня 1992 р.

Як зазначає П.І. Шевчук, головним завданням судово-правової реформи було визнано утвердження судової влади в державному механізмі як самостійної впливової сили, незалежної у своїй діяльності від влад законодавчої та виконавчої [2]. Реформа покликана забезпечити захист і неухильне додержання основних прав та свобод людини, зокрема через створення такої процедури відправлення судочинства, яка б максимально гарантувала реалізацію права кожної людини на судовий захист. Причому, така про-

цедура повинна гарантувати збереження основних принципів судочинства – демократизму та гуманізму. Перегляд судових рішень у порядку повторної касації є новим інститутом у цивільно-процесуальному праві України, причому новелізація процесуального законодавства на теренах СНД йде порізному. Так, у Російській Федерації апеляційне оскарження, наприклад, існує тільки у системі спеціалізованих судів.

Однією з найважливіших гарантій передбаченого ст. 55 Конституції України права на судовий захист є винесення судами законних та обґрунтованих судових постанов. У переважній більшості випадків суди першої інстанції постановляють законні та обґрунтовані рішення. Але в судовій практиці ще нерідко зустрічаються судові помилки. Для їх усунення законодавство України передбачає декілька способів захисту прав та законних інтересів громадян, серед яких є розгляд справ у порядку повторної касації.

Перегляд судових рішень, які вступили у законну силу, є питанням суверенітету судової системи та авторитетності її рішень. Він був закріплений п.1 ч.2 ст.47 Закону України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 року [7], в якій зазначено, що до компетенції Верховного Суду України відноситься перегляд у порядку повторної касації усіх справ, розглянутих судами загальної юрисдикції в касаційному порядку.

Особливість цього інституту полягає в тому, що він має схожі риси з такими процесуальними інститутами як перегляд справи в касаційному порядку та перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. Проте з кожним із вище зазначених інститутів інститут повторної касації має відмінні риси.

Так, повторна касація має всі риси, притаманні звичайному касаційному провадженню, однак, на відміну від нього, при повторній касації перегляду підлягають судові рішення, які набрали законної сили, що є характерною рисою для перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. Такого висновку в частині – які саме рішення підлягають перегляду, дійшов і П.І. Шевчук у своїй статті «Інститут повторної касації в цивільному судочинстві» [3], в якій зазначено, що подача скарги в порядку повторної касації не перешкоджає виконанню судових рішень, тобто судові рішення знаходиться на стадії виконання.

Наприклад, Д. пред'явила позов до Т. та до державної податкової інспекції про виключення майна з опису. Позивач вказувала, що внаслідок засудження Т. до позбавлення волі та конфіскації особистого майна, було вилучено та реалізовано майно, яке належить їй на праві приватної власності.

Справа розглядалась у порядку касації та нагляду, однак позовні вимоги не були задоволені. Справа була направлена на новий розгляд за поданням заступника Генерального прокурора України. Судова колегія у цивільних справах Верховного Суду України скасувала рішення та направила справу на новий розгляд [4]. Висновком судової колегії також зазначено, що судові інстанції грубо порушили права та законні інтереси позивача внаслідок того, що не врахували роз'яснення Пленуму Суду України №2 від 26 січня 1990 року «Про практику розгляду цивільних справ у порядку нагляду». Скасування процедури перегляду судових рішень у порядку нагляду,

з одного боку, є позитивним кроком на шляху демократизації та доступності судового захисту, а з інших позицій покладає на зацікавлених осіб обов'язок самостійно досліджувати законність процесу та формувати заперечення проти незаконних рішень.

Від перегляду рішень у порядку нагляду повторна касація відрізняється тим, що у першому випадку перегляд можливий лише за наявності протесту службових осіб прокуратури чи суду, уповноважених на опротестування судових рішень, тоді як в повторній касації перегляд можливий і за заявою заінтересованих осіб (тобто перегляд у порядку нагляду – це спосіб державного захисту прав громадян, а повторна касація – особистий захист).

Існування процедури оскарження судових рішень, побудованих «по вертикалі», має свої недоліки, які полягають у складній побудові судової системи, наявності певних «неформальних» міркувань у судді вищого суду тощо. У процесуальному законодавстві зарубіжних країн питання про перегляд судових рішень, що вступили у законну силу, розв'язується дещо по-іншому. Так, у міжнародному цивільному процесуальному праві діє правило, що при зменшенні розміру аліментів, яке обумовлено зміною обстановки, зацікавлена особа подає позов до суду за принципом територіальної підсудності, а не у порядку перегляду судового рішення [5].

Що стосується перегляду рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами, то можна завважити наступну різницю: за такими обставинами рішення переглядаються лише у тій частині, яка може бути залежною від нововиявлених юридичних фактів, при повторній касації переглядається повністю все рішення; при перегляді за нововиявленими обставинами законність та обґрунтованість рішення не піддається сумніву, тоді як при повторній касації перевіряється рішення саме в частині його обґрунтованості та відповідності діючому законодавству України.

Розгляд касаційної скарги (касаційного подання прокурора) по суті розпочинається доповіддю судді-доповідача. Пояснення осіб, які беруть участь у справі, судова палата заслуховує після доповіді справи. При цьому зазначені особи вправі наводити лише ті доводи, що стосуються підстав перегляду справи у порядку повторної касації.

Законом встановлено черговість надання пояснень: першою дає пояснення сторона, що подала касаційну скаргу, а якщо рішення оскаржили обидві сторони, то першим виступає позивач. Інші особи, які беруть участь у справі, дають пояснення у послідовності встановленої для сторін. Судді вправі ставити запитання під час розгляду справи всім учасникам процесу.

Заслухавши пояснення осіб, які беруть участь у справі, та дослідивши матеріали провадження, склад судової палати переходить до нарадчої кімнати для ухвалення відповідного рішення.

Всі питання, які виникають при ухваленні рішення, розв'язуються більшістю голосів, причому жоден зі складу палати не має права впливати на хід обговорення.

Таким чином, порядок судового розгляду справи у повторній касації за своїм змістом не має суттєвих відмінностей від порядку перегляду справ у касаційному порядку [6]. Ми вважаємо, що останній етап судової процеду-

ри, який передбачений національним законодавством, повинен містити судові дебати як важливу частину судового засідання, яка дозволяє остаточно сформулювати уявлення суду про справжні правовідносини сторін.

Також відмінність полягає в суб'єктному складі провадження щодо перегляду судових рішень у порядку повторної касації. На відміну від інших способів перегляду судових рішень, справи в порядку повторної касації переглядаються лише Верховним Судом України.

Відповідна процедура перегляду судових рішень у порядку повторної касації ще розробляється і законодавчо не закріплена, тому на даний момент можливе лише дослідження інституту перегляду судових рішень Верховним Судом України. Проте, з огляду на вищезазначене, вже зараз можна зробити висновок, що перегляд судових рішень у порядку повторної касації є самостійним інститутом цивільного судочинства.

Список літератури: 1. Комаров В.В. Гражданский процесс: Учебник/ Под. ред. проф. В.В. Комарова. Х., 2001. 2. Шевчук П.І. До питання створення та дію апеляційних судів у судовій системі України // Вісник Верховного Суду України. №2(8). 1998. 3. Шевчук П.І. Інститут повторної касації в цивільному судочинстві // Вісник Верховного Суду України. № 5(33). 2002. 4. Ухвала судової колегії в цивільних справах Верховного Суду України від 12 березня 1997 р. // Вісник Верховного Суду України. 1998. №1. 5. Schack H. Internationales Zivilverfahrensrecht/ Х. Шак Международное гражданское процессуальное право: Учебник / Пер. с нем. М., 2001. 6. Шевчук П.І., Кривенко В.В. Касаційне провадження в цивільних справах // Вісник Верховного Суду України. № 1(29). 2002. 7. Закон України «Про судоустрій» від 7.02.2002 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, № 27-28, ст.180.

Надійшла до редколегії 23.04.04

Г.Ю. Бондар

МІЖВІДОМЧА СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНА ГРУПА: ЇЇ СКЛАД І ПРОЦЕДУРА СТВОРЕННЯ

Успішна боротьба зі злочинністю вимагає постійного вдосконалення діяльності органів досудового розслідування. Труднощі, пов'язані з розкриттям та розслідуванням особливо складних злочинів, значний обсяг роботи у кримінальних справах обумовлюють необхідність об'єднання процесуальних можливостей слідчих і позапроцесуальної оперативної роботи співробітників органів дізнання правоохоронних відомств. Формою такої взаємодії, що передбачає узгоджене здійснення слідчої й оперативно-розшукової діяльності, спрямованої на швидке, своєчасне і повне розкриття злочинів, є міжвідомча слідчо-оперативна група, до складу якої можуть входити слідчі і оперативні працівники існуючих в Україні правоохоронних відомств.

Діяльність слідчо-оперативної групи набула певного висвітлення в юридичній літературі. Про необхідність створення слідчо-оперативних груп для розслідування «складних, організованих і замаскованих злочинів» вказували Д.В. Гахокідзе та Г.М. Меглецький [1, с.5-6], «найбільш небезпечних злочинів» – Г.О. Кокурін [4, с.1], «неочевидних» – Б.Я. Петелін [6, с.4], «тяжких злочинів» – І.Ф. Герасимов й Л.Я. Драпкін [2, с.7] «складних та